

20. фебруар 2020.

Светски дан социјалне правде, одлуком генералне скупштине Уједињених нација, обележава се 20. фебруара, како би на посебан начин били истакнути глобални проблеми сиромаштва, социјалне и економске искључености и незапослености на нивоу светске популације.

Пашалић поводом Светског дана социјалне правде: Деца, старији и незапослени најугроженији

Социјална правда као идеал хуманог и демократског друштва, које уважава право на достојанствен живот свих својих грађана, обезбеђује једнаке шансе појединцима за напредак и развој и поштује различитости сваке врсте, темељи се на бескомпромисном поштовању људских и мањинских права и одлучној борби у искорењивању и смањивању сиромаштва, неједнакости и насиља, истакао је заштитник грађана Зоран Пашалић поводом 20. фебруара Светског дана социјалне правде. У Србији, према последњим доступним истраживањима, око пола милиона људи, односно око 7 процената становништва не може да задовољи основне егзистенцијалне потребе. Ризику од сиромаштва највише су изложени млађи од 18 година, а породице са троје или више издржаване деце, старији, болесни и незапослени често су у посебно тешком положају, због чега је питање сиромаштва и даље од изузетног значаја. Упркос мерама штедње, мере социјалне политике морају укључивати даље развијање услуга подршке деци, младима и старијима, јачање права у области социјалне и здравствене заштите, улагање у образовање и запошљавање. Важно је, поручио је Пашалић, да као друштво подстичемо солидарност и одговорност за оне који су најугроженији и који без помоћи шире друштвене заједнице не могу решити своје основне егзистенцијалне проблеме. Да на томе морамо радити још више и интензивније упозорава нас низ тешких ситуација, чији смо били сведоци, а у којима често изостаје очекивана реакција најближе, локалне заједнице, упркос очигледним проблемима са којима се пред очима заједнице суочавају чак и деца, старији или болесни. Наша је дужност да најпре у својој средини развијамо односе разумевања и спремности да помогнемо, јер само на тај начин можемо успети на путу изградње праведног и хуманог друштва, за које се начелно и увек залажемо.

Zoran Stojiljković, predsednik UGS NEZAVISNOST

Korupcija, beda i beščasće

U korenu planetarnog talasa nezadovoljstva i protesta je, pored siromaštva i političke obespravljenosti, korupcija, posebmo ona "visokonaponska", politička. Očito da između autoritarnih vlasti, korupcije i siromaštva ima neka tajna veza. Za razliku od, recimo, Rumunije u kojoj je došlo do rasta indeksa demokratije zbog masovnih protesta protiv korupcije koji iznude i kakve takve smene na tronu vlasti, apatičnost građana i treniranje strogoće i potkupljivost vlasti vratili su Srbiju u status poluslobodne zemlje. Kada kažem korupcija mislim na daj – dam odnos, na svako svesno i namerno kršenje principa nepristrasnosti koje za cilj ima da se za učinjenu uslugu stavljanja u povoljniji položaj dobije nadoknada ili protivusluga. Zvuči poznato: ja tebi donaciju u izornoj kampanji a ti meni naredne godine (da se Vlasi ne dosete) posao na tenderu. Najrazornija sistemska, politička korupcija je ona kojom se sve kupuje i prodaje – zakoni, sinekure, časti i zvanja. Sklon sam zato da u korupciju uključim i trgovinu uticajem i konflikt interesa. Arhitekta ili bankar koji nakon obavljanja javne funkcije sutradan krenu da privilegovano posluju kao privatnici u resoru u kome su do juče branili javni interes ili dobijanje poslova posredovanjem uicajnih očeva i sinova su bar predvorja korupcije. Afere, poput Krušika ili Jovanice su više nego ilustrativan primer. Da ne prejudiciram, kad je o njihovom sadržaju reč, na delu je, najblaže rečeno, poslovna povezanost i trgovina uticajem koji obezbeđuju selektivne prednosti i koruptivnu korist. Ili bar očiti poslovni i politički promašaji na štetu javnog interesa, kao u slučaju večnih direktora na čelu javnih preduzeća. Korupciju vidim i u osnovi široke mreže političkog klijentelizma i partijskog zapošljavanja kojom se zarobljava država i suspenduje demokratija. Stotinak hiljada biranah funkcionera i postavljenih njihovih pomoćnika i savetnika i bar trostruko veći broj običnih zaposlenih, neretko bez realnih poslova i zadataka, govore o razmerama

trijumfa političke podobnosti i poslušnosti nad sposobnošću i poslovnom logikom. Korupcija je očito skupa i razvojno štetna ali isplativa za svoje nosioce i korisnike, koji se vešto "ugrađuju" u čemu treba tražiti i razlog za njeno žilavo održanje, posebno uspešno u siromašnim društvima. Odgovornost, ona politička bar, znači spremnost da pružite odgovore na pitanja u javnosti vidljivom procesu argumentovane rasprave, a onda i omogućite utvrđivanje eventualne krivice. Radi se o elementarnim pitanjima tipa ko je i za čiji interes rušio po Savamali, šta je u osnovi derogiranja obrazovanja i masovne kupovine diploma, odnosno ko su naručioci, korisnici i izvođači ovih besramnih radova?

Posledično, i pored šume donetih antikoruptivnih propisa i zakona, strategija i formiranih institucija, sa 39 od idealnih 100 bodova Srbija tavori godinama na sredini liste od 180 zemalja u zoni koju odlikuje postojanje sistemske korupcije. Polazna podrška građana najavljenj borbi protiv korupcije – nultoj toleranciji na korupciju, koja je visoko podigla rejting Vučića nije iskorišćena za redukovanje korupcije. Ko se još danas seća sage o 24 sporne privatizacije, ili spektakularnog hapšenja Miškovića i pita za mnogo upitnije njihove efekte i epiloge? Primera radi, isti mehanizam se video i kod izmene 4 zakona iz oblasti finansiranja kampanje i sprečavanja zloupotreba javnih resursa u partijske svrhe, pri čemu nisu otklonjeni ni problemi poput farse uplaćivanja priloga od strane korisnika socijalne pomoći. Jasno je danas da bez političke volje i procedura za utvrđivanje odgovornosti, odnosno zazora od reakcije autonomnih institucija i građana nema redukcije korupcije, kao ni pratećih fenomena sukoba interesa, političkog klijentelizma i partijskog zapošljavanja. Deklarativna borba je svakako poželjna i politički naplativa, pre svega ako se svodi na selektivnu i kontrolisanu primenu. U fokusu, pre svega onom medijskom, su protivnici i rivali a radi uverljivosti u vremenima kampanje i "mangupi iz naših redova". Po pravilu, popusti se privremeno pod pritiskom javnosti da bi, u logici uzajamne lojalnosti, naš "krivac" izronio na nekom drugom položaju vlasti. Kontrola nad institucijama sprovodi se kroz kontrolu nad mehanizmom izbora članova njihovih upravnih tela. Agencija za borbu protiv korupcije je dovoljno ilustrativan primer. Željeni efekat je stvaranje utiska o pravednosti vlasti koja "ni po babu ni po stričevima" goni i presuđuje.

Nisu ključni problem iako zaista ruže sliku korumpirane "ulične birokrate" – predstavnici sistema dostupni običnim građanima, poput policajca, lekara, profesora ili carinika. Riba smrdi ako se ne očisti a čisti se od od glave. U poslednjem Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije, Komisija je, u diplomatskom, ezopovskom maniru izražavanja, istakla da "politički uticaj kod zapošljavanja državnih službenika na visokom položaju i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost, i da se zakonom predviđen postupak zapošljavanja zasnovan na zaslugama ne poštuje uvek". Umesto toga, odredba u zakonu koja dozvoljava imenovanja na položaj „vršioca dužnosti“ (VD) na šest meseci (sa maksimalnim produženjem od tri meseca) često se zloupotrebljava. To je imalo za posledicu veliku fluktuaciju zaposlenih u VD stanju, njihove smene i razmeštaje i gubitak institucionalnog pamćenja. Šta reći (a ne zaplakati) na podatak od marta 2019. godine, da svih 63% popunjenih radnih mesta na visokom položaju se obavlja u svojstvu vršioca dužnosti. Svako iole domišljat će lako dokučiti razlog i primenjenu taktiku – kad nekom daš poziciju i privilegije a dovedeš ga istovremeno u opasnost da ih izgubi svaki čas, lako ćeš ga učiniti poslušnim. Cinici bi rekli držati ga na kratkom lancu. To što mnogi od njih opstaju na pozicijama u tom, "privremenom statusu" godinama je neka druga priča uslovljena često neposedovanjem odgovarajućih znanja i kvalifikacija. Nagradno pitanje glasi : Šta radim da se zadržim na privremenoj poziciji za koju baš i nemam neke refence? Grešim li ako kažem da je odgovor – ispunjavam bez pogovora želje onih koji su me postavili. Na dnu piramide su građani sviknuti na koruptivno preživljavanje i prinuđeni da kupuju radna mesta i učlanjuju se u stranke. Istovremeno, oni su u strahu da otvoreno podrže retke uzbunjivače. O tome govori primer Aleksandra Obradovića i Krušika.

Zaključicu ovaj tekst konstatacijom da se, kao na vrhu piramide sa privremenim postavljenjem na mesta VD direktora, tako i na njenom dnu, uslovljavanjem produženja privremenog posla i njegovog prevođenja u stalni radni odnos, odgovarajućom podobnom partijskom ili sindikalnom članskom kartom, postiže isti cilj – proizvođenje straha i uterivanje u poslušnost. Da se na kraju vratimo na početak ove priče pitanjem kakve su to države u kojima ne želi da ostane, ako baš ne mora, većina mladih? I ne samo mladih. Odgovor je neuspešne, zarobljene i korumpirane države u kojima će, ako se ovako nastavi, ostati samo oni na vlasti i mi koji nemamo gde.

Smanjenjem nejednakosti do socijalne pravde

20. februara 2020. godine, u sali Muzeja savremene umetnosti Vojvodine, u Novom Sadu, održana je tribina pod nazivom „Smanjenjem nejednakosti do socijalne pravde“. Moderator događaja, Darko Šper iz RTV Vojvodine, na početku je prisutne upoznao sa najnovijim podacima, prema kojima se procenat građana koji žive u riziku od siromaštva, u poslednje dve godine, povećao sa 25,4% na čak 30%, pri čemu su posebno ranjive grupe i dalje nezaposlena lica, samohrani roditelji, deca i mladi, žene, osobe sa invaliditetom, stara lica koja ne ostvaruju pravo na penziju i Romi. On je, takođe, istakao da mediji nisu iskazali interes da animiraju širu javnost da se pozabavi problemom razmera siromaštva u Srbiji.

Predsednik Pokrajinskog odbora UGSN, Milojica Živković je rekao da osnovni razlog masovnog iseljavanja iz Srbije leži u pokušajima da se jeftinim politikanstvom opravda teška socijalna situacija, a krivica za nejednakost prebaci na pojedinca.

Dobrila Marković, iz Evropske mreže za borbu protiv siromaštva koja okuplja 20 udruženja koja rade sa rizičnim grupama, predstavila je pokušaje civilnog sektora društva da se efikasno uključe u borbu protiv siromaštva. Civilni sektor se suočava sa nedostatkom stabilnih finansijskih sredstava bez kojih, pak, nema efikasne borbe protiv siromaštva. Iz tog razloga, iako međusobnim povezivanjem osnaženi civilni sektor, zahteva pomoć države, ističući neophodnost sistemskih rešenja, u vidu kreiranja delotvornih i primenjivih strategija borbe protiv siromaštva. Između ostalog, Marković je posebno istakla fenomen karakterističan za Srbiju – rašireno siromaštvo među zaposlenim građanima.

Budući da žene nisu ravnopravno uključene u kreiranje ekonomskih i socijalnih politika u našoj zemlji, predstavnica Ženske platforme za razvoj Srbije, Marija Srdić se osvrnula na činjenicu da je borba za rodnu ravnopravnost, kao i sindikalna borba – večna tema i da ne postoje poklonjena prava. Ona je, takođe, govorila o medijski aktuelnom slučaju Aide Ćorović koja je nedavno pokrenula inicijativu za javnu debatu na temu partijskog zapošljavanja. Ističući da je 99% preduzetnica i sektoru mikro ili malih i srednjih preduzeća, ona je skrenula pažnju i na činjenicu da je ova vrsta samozapošljavanja – tek još jedan oblik prekarog rada. Predsednik UGSN, prof. dr Zoran Stojiljković je ocenio da živimo u visokokorumpiranom društvu koje je zarobljeno u nestabilnom razvoju i obeleženo partijskim zapošljavanjem i političkim klijentelizmom. Kad je reč o partijskom zapošljavanju, on je posebno napomenuo da je ovaj fenomen u Srbiji nesporno prisutan pri prelasku zaposlenih iz nekog od fleksibilnih oblika rada u radni odnos na neodređeno vreme. Iz tog razloga, kao jedan od osnovnih zadataka koji se nalazi pred sindikatima danas, on je istakao pronalaženje načina za sindikalno organizovanje svih radno angažovanih lica, bez obzira na radno-pravni status.

Društva bazirana na individualizmu prečesto odgovornost za nejednakosti prebacuju na pojedinca, bez svesti o uticaju društvenih struktura na neravnopravni položaj građana. Među osnovne izazove svrstao je nedostatak progresivnog oprezivanja i ogromne razlike u političkoj moći, ističući da borba za društvo jednakosti nije moguća ni bez političkog kapitala ni bez principa solidarnosti.

Otvarajući pitanje jednake dostupnosti zdravstvenom i socijalnom osiguranju, obrazovanju i pozicijama, kao i problem neadekvatnog rasta udela zarada u ekonomskom rastu, Stojiljković je zaključio da ćemo, nastavkom dosadašnje prakse, bez države koja je sposobna da bazične servise obezbedi za sve građane – vrlo brzo postići jednakost, ali u siromaštvu.

Socijalni amortizeri poput kreditnog zaduživanja i doznaka iz inostranstva neće uvećati potrošački potencijal građana, te se postavlja i pitanje na čemu će se zasnivati održavanje privrednog rasta, kada je poznato da se razvojna politika ne može temeljiti isključivo na stranim investicijama.

U diskusiji koja se razvila nakon uvodnih izlaganja panelista, učesnici su pokušavali da odgovore na pitanje da li je moguće voditi kvalitetnu raspravu o nejednakostima i socijalnoj pravdi u okviru institucionalizovanog socijalnog dijaloga, obzirom na činjenicu da socijalni partneri u socijalno-ekonomskim savetima odluke donose konsenzusom, ili pak te rasprave zadovoljavaju tek deklarativni nivo?